

INVENTOINTIRAPORTTI

Raasepori

Bråtan (Mustio) asemakaava-alueiden arkeologinen inventointi 24.4.2014



MUSEOVIRASTO

KULTTUURIYMPÄRISTÖN HOITO | ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT

Vesa Laulumaa

Tiivistelmä

Tutkija Vesa Laulumaa Museoviraston Arkeologisista kenttäpalveluista inventoi Bråtanin asemakaava-alueen 24.4.2014. Lohjanjärven rannalla Mustiossa sijaitseva kaava-alue koostui kahdesta osasta, joiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 71 hehtaaria. Alue on paikoin kallioista metsäaluetta, jolta ei ennestään tunnettu muinaisjäännöskohteita.

Inventoinnissa löytyi kaksi kohdetta. Salontien pohjoispuolelta Västeruddenin alueelta löytyi 1800-luvun torpan paikka, johon liittyy mm. kivijalka ja kellarinpohja sekä muita piharakenteita ja näistä pohjoiseen niemen kärjessä olevia raivausröykkiöitä ja rakennuksen pohja. Kohde on luokiteltu muuksi kulttuuriperintökohdeksi. Bråtanin alueelta löytyi todennäköisesti kaskeamiseen liittyviä kivistä kiviroskiä viisi kappaletta. Kohde on luokiteltu kiinteäksi muinaisjäännökseksi.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä

Arkistotiedot

1. Johdanto	1
2. Inventointialue ja sen historia	1
3. Inventoinnin kulku ja tulokset	2
4. Kuvaluettelo	4
5. Lähdeluettelo	4
6. Kohdekuvaukset	5
Bråtan	5
Västerudden	8

Liitekartta: Inventointialueet ja kohteet

Arkistotiedot

Tutkimus: Raasepori (Mustio) Bråtan, asemakaava-alueen arkeologinen inventointi
Tutkimuksen suorittaja: Vesa Laulumaa/ Museovirasto, Kulttuuriympäristön hoito-osasto, Arkeologiset kenttäpalvelut
Tutkimuksen tilaaja: Raaseporin kaupunkisuunnitteluyksikkö, Torikatu 8, 10300 Karjaa
Tutkimusalueen laajuus: 0,71 km²
Kenttätyöaika: 24.4.2013

Löydöt: -
Valokuvat: AKDG3920–3921

Alkuperäinen tutkimusraportti on Museoviraston arkistossa, Sturenkatu 2a, 00100 Helsinki. Kopio on toimitettu työn tilaajalle ja Länsi-Uudenmaan maakuntamuseoon

1. Johdanto

Raaseporin kaupunki suunnittelee asemakaavaa Raaseporin (Mustio) Bråtanin alueelle. Kaupunki pyysi Museoviraston Arkeologisilta kenttäpalveluilta tarjoustta sekä Bråtanin että samaan aikaan suunnitteilla olevan Raaseporin opiston kaava-alueiden arkeologisesta inventoinnista. Tarjosten perusteella Raaseporin kaupunki valitsi työn tekijäksi Arkeologiset kenttäpalvelut. Inventoinnin teki tutkija Vesa Laulumaa 24.4.2014. Tämä raportti sisältää Bråtanin inventoinnin tulokset, Raaseporin opiston alueen raportti tehtiin erikseen ja se jätettiin työn tilaajalle 21.11.2014.

2. Inventointialue ja sen tutkimushistoria

Inventoitavana ollut asemakaava-alue sijaitsee Lohjanjärven länsipäässä, Ruosniemenselän etelä- ja lounaisrannalla. Mustion ruukki on alueesta noin kolme kilometriä kaakkoon. Alue on kooltaan noin 71 hehtaaria ja se jakautuu kahteen osaan. Kahdesta alueesta pienempi, Västerudden niminen niemi, on noin kahdeksan hehtaarin kokoinen alue, joka sijaitsee Salontien pohjoispuolella aivan Lohjan rajan tuntumassa. Västerudden korkeimmat kohdat ovat melko kallioisia ja kohoavat noin 60 metrin korkeuteen meren pinnan yläpuolelle, noin 28 metriä Lohjanjärven pinnasta. Rinteet laskeutuvat paikoin jyrkästi kohti rantaa, niemen koillisranta on kuitenkin melko tasaista. Maaperä on moreenia ja kuivilla alueilla metsätyyppinä on kuivahko kangas, valtapuuna mänty. Alempana rinteillä maaperä on kosteampaa ja puusto kuusivaltaista.



Inventointialueen sijainti. Alueet esitetty tarkemmin karttaliitteessä raportin lopussa.

Västeruddenista kilometri itään sijaitsee noin 63 hehtaarin kokoinen Bråtanin kaava-alue, jonka pohjoisraja seuraa Lohjanjärven rantaa noin kilometrin matkalla. Alueen läpi kulkee Raiviotie, joka päättyy uimarannalle. Alueen ainoat rakennukset ovat uimarannan pukukopit. Bråtanin korkeimmat kohdat ovat kallioisia mäkiä ulottuen lähes 80 metriä mpy, muualla maaperä on moreenia. Kuten Västeruddenilläkin korkeammat ja kuivemmat alueet ovat mäntyä kasvavaa kuivahkoa kangasta, mutta alaspäin mentäessä maaperä on kosteampaa ja puusto moninaisempaa yleensä valtapuuna kuusi. Alueen eteläreunassa on myös pieni lampi, Jällstjärnan.

Lohjanjärvi kuroutui Litorinamerestä noin 6600 vuotta sitten, muutamia satoja vuosia sen jälkeen järvi koki jälleen muutoksen, kun uusi purku-uoma puhkesi Mustion kohdalla ja järven pinta laski useita metrejä. Lohjanjärven rannoilta ja niiden tuntumasta tunnetaan useita kivikautisia asuinpaikkoja, kuten myös rautakautisia asuinpaikkoja ja kalmistoja. Järvi on ollut merkittävä kalastuksen ja liikkumisen kannalta niin esihistoriallisena kuin historiallisena aikana. Inventointialueelta tai sen välittömästä läheisyydestä ei kuitenkaan ennestään tunnettu muinaisjäännöskohteita. Lähimmät kohteet ovat peruskarttaan merkityt muinaishaudat Lomanotkossa noin 1,5 kilometriä koilliseen.

Arkeologisia tutkimuksia asemakaava-alueella ei ole aiemmin tehty. On mahdollista, että niitä on sivuttu aiemmin laajoissa yleisluontoisissa arkeologisissa inventoinneissa, mutta varsinaisia mainintoja niistä ei ole. Aiempia inventointeja Karjaalla ovat tehneet Anna-Liisa Hirviluoto v. 1981-83 ja Sirkka-Liisa Seppälä v. 1996.

3. Inventoinnin kulku ja tulokset

Inventoinnin esivalmisteluissa käytiin läpi aiemmat tutkimusraportit, historiallisen ajan karttamateriaalia, pitäjän historiaa koskevia teoksia sekä muinaisjäännösrekisterin tiedot. Esihistorian osalta tärkein lähdeaineisto on Museoviraston muinaisjäännösrekisteri. Alueiden potentiaalia esihistorian kannalta selvitettiin lisäksi merenrantavaiheita rekonstruoimalla.

Keskiaikaisten ja historiallisten kohteiden kannalta olennainen on Anna Riionheimon Uudenmaan liitolle koama paikkatietomateriaali, joka oli käytössä myös sähköisessä muodossa. Siihen on koottu huomattava määrä paikkatietoa, mm. 1560-luvun kylätonttien paikannukset ja Kuninkaan kartaston 1776-1805 sisältö. Georg Haggrenin johdolla tehty Länsi-Uudenmaan keskiaikaisten muinaisjäännösten inventointi on myös tärkeä tausta-aineisto.

Maanmittauslaitokselta saatavissa oleva ilmalaserkeilausaineisto oli myös käytössä inventointia suunniteltaessa. Aineistosta tehdyn korkeusmallin pohjalta tehtiin inventoinnin valmisteluvaiheessa havaintoja mahdollisista anomaliaista eli kohteista, jotka erottuvat kuvissa mahdollisina ihmisen tekeminä rakenteina. Pari mahdollista rakennetta tarkastettiin, mutta ne todettiin luonnonmuodostelmiksi.

Inventointialue käytiin inventoinnissa kattavasti jalkaisin läpi. Inventointihavainnot perustuvat ensi sijaisesti maastossa tapahtuvaan silmämääräiseen tarkasteluun. Erityisesti tarkastettiin alueita, missä maanpinta oli rikkoontunut. Tällaiset paikat ovat yleensä parhaita kivikautisten asuinpaikkojen löytämisen kannalta. Maaperä kairaa käytettiin myös muutamissa paikoin, esimerkiksi inventoinnissa havaitun kuopan ikää arvioitiin kairaamalla saadun maannosprofiilin avulla.

Inventoinnissa löytyi kaksi kohdetta, Bråtan ja Västerudden. Bråtanista löytyi kaskiraunioiksi tulkittuja röykkiöitä. Röykkiöt on luokiteltu kiinteäksi muinaisjäännökseksi. Ne ovat todennäköisesti historialliselta ajalta,

mutta niiden luonteen ja ajoituksen selvittäminen vaatisi jatkotutkimuksia. Västeruddenilta rekisteröitiin torpan paikka, joka on merkitty myös venäläiseen topografikarttaan 1870-luvulta. Todennäköisesti torppa on perustettu 1800-luvun ensimmäisellä puoliskolla. Kohde on luokiteltu muuksi kulttuuriperintökohteeksi, joka tulee huomioida suunnittelussa. Tarkemmat tiedot molemmista kohteista löytyvät kohdekuvauksista.

Helsingissä 30.12.2014

Vesa Laulumaa

4. Kuvaluettelo

- AKDG3920:1 Raasepori, Bråtan. Matala, todennäköisesti hajotettu, kiviröykkiö kallion päällä. Kuvattu koillisesta.
- AKDG3920:2 Raasepori, Bråtan. Sammaloitunut röykkiö nro 5. Kuvattu pohjoisesta.
- AKDG3920:3 Raasepori, Bråtan. Maisema Bråtanilta koilliseen Lohjanjärvelle.
- AKDG3921:1 Raasepori, Västerudden. Rakennuksen kivijalka, koillisesta.
- AKDG3921:2 Raasepori, Västerudden. Rakennuksen pohja ja kuusen kohdalla uunin jäännökset, kuva etelästä.
- AKDG3921:3 Raasepori, Västerudden. Iso raivausröykkiö niemen kärjessä, kuva idästä.
- AKDG3921:4 Raasepori, Västerudden. Raivausröykkiö niemen kärjessä, kuva luoteesta.
- AKDG3921:5 Raasepori, Västerudden. Maisemaan mäen päältä pohjoiseen.

5. Lähdeluettelo

Painetut lähteet

- Alanen, Timo ja Kepsu, Sauli 1989: *Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 505. Tampere.
- Uudenmaan liitto, Anna Riionheimo 2011: *Näkymiä maakunnan maisemahistoriaan – Uudenmaan paikkatietoaineistot*. Uudenmaan liiton julkaisuja E 113-2011.
- Solstrand, Wäinö 1940: *Namnet Karis och andra namn i Karis. Karis socken från forntiden till våra dagar 2*.

Arkistolähteet (kaikki lähteet Museoviraston arkistossa, Sturenkatu 2, Helsinki)

- Haggrén, Georg, Heinonen Tuuli ja Terävä Elina 2007: Keskiaikaisten muinaisjäännösten inventointi Läntisellä Uudellamaalla (Inkoo, Karjaa, Kirkkonummi, Pohja, Siuntio, Tammisaari)
- Hirviluoto, Anna-Liisa ja Suominen, Esa 1981–1983: Karjaa. Inventointi. Museovirasto. Arkeologian osasto.
- Jansson, Henrik ja Latikka, Jaakko 2002-2003: Länsi- ja Keski-Uudenmaan saariston ja rannikkoalueiden inventointi 2002-2003. Vårt Maritima Arv – Merellinen Perintömme –projekti. Helsingin yliopisto. Kulttuurien tutkimuksen laitos. Arkeologia.
- Seppälä, Sirkka-Liisa 1996: Karjaan inventointi. Museovirasto. Arkeologian osasto.

Internet-lähteet

- Arkistolaitoksen digitaaliarkisto <http://digi.narc.fi>
- Heikki Rantatupa, Historialliset kartat <http://vanhakartta.fi>
- Paikkatietoikkuna, <http://www.paikkatietoikkuna.fi>

7. Kohdekuvaukset

Bråtan

Muinaisjäännöslaji: Kiinteä muinaisjäännös
 Muinaisjäännöstunnus: 1000023433
 Muinaisjäännöstyyppi: Työ- ja valmistuspaikat
 Tyypin tarkenne: Kaskiröykkiöt
 Ajoitus: Historiallinen
 Lukumäärä: 5
 Rauhoitusluokka ja peruste: 2
 Suositus suojaetäisyydeksi: Aluerajaus kattaa röykkiöalueen ja on suojaetäisyytenä inventoijan mielestä riittävä. Suojelusta päättää Museoviraston kulttuuriympäristön suojeluosasto.

TM35-lehtijako: L4111 SVARTÅ-MUSTIO
 Peruskartta: 2014 09 SÄRKIÄ
 ETRS-TM35FIN koordinaatit: N: 6665159, E: 316821, Z: 45
 Koordinaattiselite: Gps-koordinaatit kohteen itäisimmästä röykkiöstä

Inventointilöydöt: -
 Digikuvat: AKDG3920:1-2

Inventointihavainnot: Kohde sijaitsee Lohjanjärven eteläpuolella Bråtanissa, Raiviontien tuntumassa, noin 30–50 metriä tiestä pohjoiseen. Alue kasvaa tiheähköä kuusikkoa, maaperä on moreenia ja paikoin on kallionpaljastumia. Noin 50x80 metriä kokoisella alueella havaittiin viisi selvää röykkiötä. Yksi röykkiöistä on matala osittain kallion päälle kasattu, yksi on noin 10 metriä pitkä ja pari metriä leveä, muut ovat halkaisijaltaan noin 2-4 metriä. Kyse on selvästi raivausröykkiöistä. Mahdollisesti kyseessä on kaskenpoltossa raivatut kivikasat. Historiallisissa kartoissa ei ole merkintöjä, että alue olisi ollut laitumena tai peltona. Alueella on myös muutamia pienempiä ja epämääräisempiä kivikasoja, joita ei erikseen paikannettu.

Aiemmat tutkimukset: -
 Aiemmat löydöt: -

Jatkotoimenpiteet: -

Karttaote: Peruskarttaote 1:5000

Alakohteet:
 Röykkiö 2. N: 6676048, E: 322538 (halkaisija noin 3 metriä)
 Röykkiö 3. N: 6676074, E: 322523 (pitkä röykkiö noin 10 metriä)
 Röykkiö 4. N: 6676092, E: 322525 (halkaisija noin 4 metriä)
 Röykkiö 5. N: 6676086, E: 322498 (halkaisija noin 5 metriä, sammaloitunut)

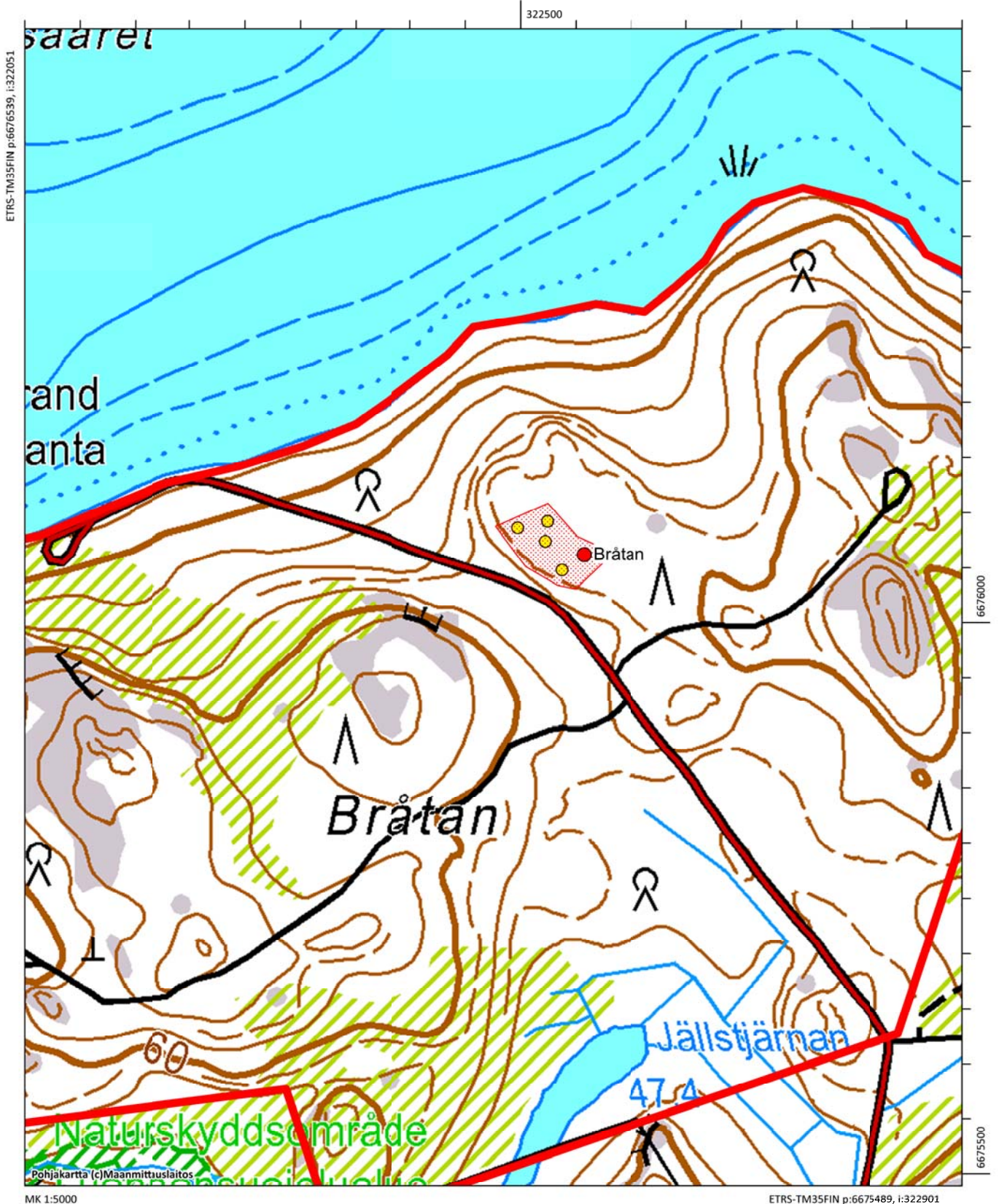


Matala, todennäköisesti hajotettu, kiviröykkiö kallion päällä. Kuvattu koillisesta. (AKDG3920:1)



Sammaloitunut röykkiö nro 5. Kuvattu pohjoisesta. (AKDG3920:2)

Bråtan (mj.rek.nro 1000023433), työ- ja valmistuspaikat, kaskiröykkiöt, historiallinen



Västerudden

Muinaisjäännöslaji: Muu kulttuuriperintökohde
 Muinaisjäännöstunnus: 1000023439
 Muinaisjäännöstyyppi: Asuinpaikat
 Tyypin tarkenne: Torpat
 Ajoitus: Historiallinen
 Lukumäärä: 1
 Rauhoitusluokka ja peruste: -
 Suositus suojaetäisyydeksi: Muu kulttuuriperintökohde, suojelusta päätettävä erikseen

TM35-lehtijako: L4111 SVARTÅ-MUSTIO
 Peruskartta: 2014 09 SÄRKIÄ
 ETRS-TM35FIN koordinaatit: N: 6675474, E: 320700, Z: 55
 Koordinaattiselite: Torpan jäännösten gps-koordinaatit

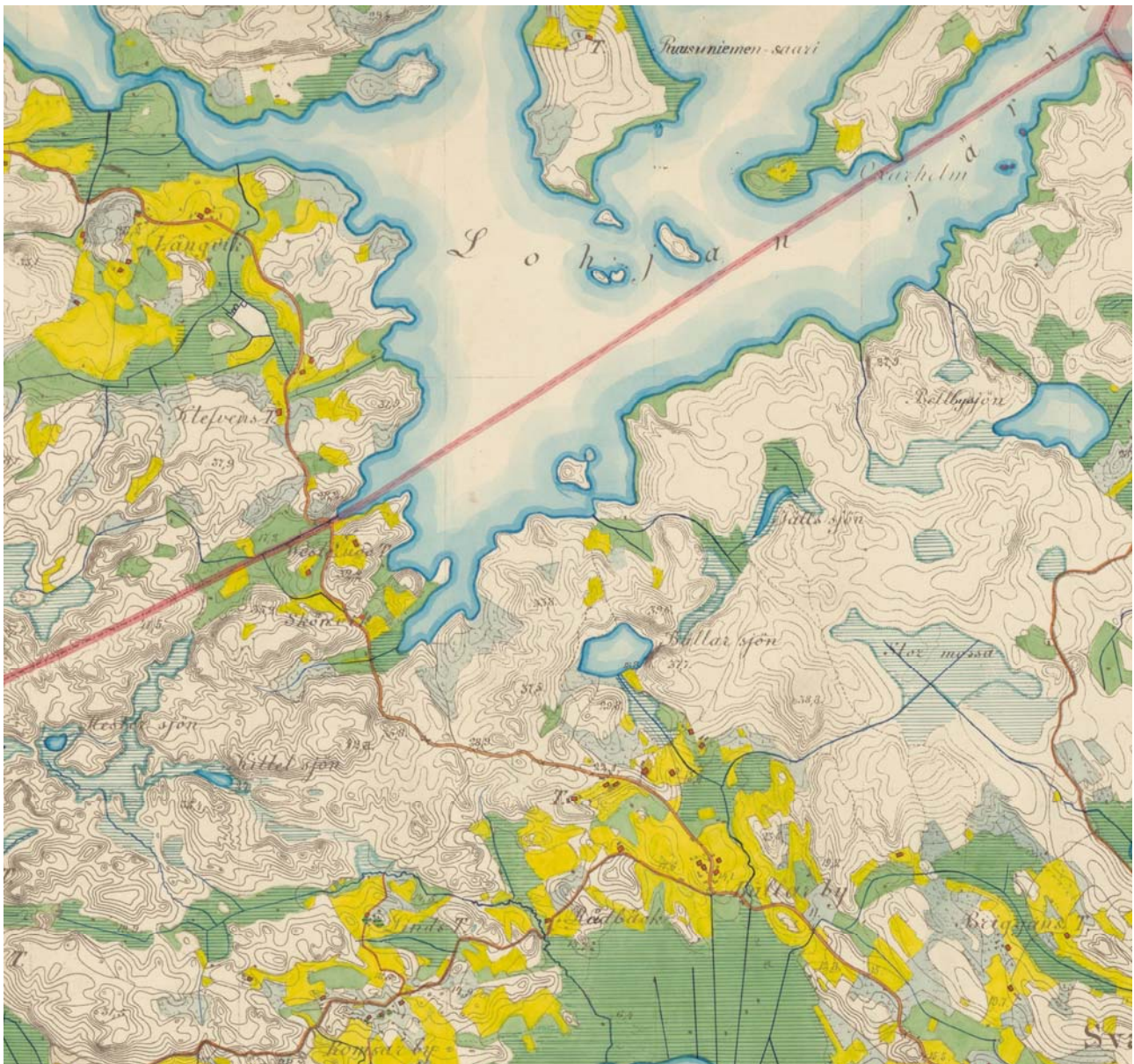
Inventointilöydöt: -
 Digikuvat: AKDG3921:1-5

Inventointihavainnot: Kohde sijaitsee Lohjanjärven lounaispäässä, Västerudden –nimisessä niemessä, aivan Lohjan ja Raaseporin (Mustion) rajan tuntumassa. Salontie kulkee kohteen eteläpuolitse. Niemessä on jäännökset siellä sijainneesta torpasta ja sen pihapiiristä, lisäksi niemen pohjoisosassa on viljelyyn liittyviä raivausröykkiöitä. Torppa on sijainnut hieman niemen korkeimmalta kohdalta etelään. Torpan paikalla on näkyvissä kivijalka ja kiuaskiveys. Sen läheisyydessä on raivattua pihapiiriä ja noin 3x3 metriä kokoisen rakennuksen pohja ja mahdollisesti kellarin kuoppa. Niemen pohjoiskärjessä on useita erikokoisia raivausröykkiöitä ja noin 3x3 metrin kokoinen rakennuksen pohja. Alue on enimmäkseen kuusivaltaista sekametsää, niemen korkeimmilla, paikoin kallioisilla, kohdilla maasto on kuivahkoa mäntykangasta.

Torppa on todennäköisesti rakennettu 1800-luvulla. Sitä ei ole merkitty Kuninkaankartastoon, jonka kartoitus tapahtui v. 1776–1805 eikä myöskään vuodelta 1689 peräisin olevaan Mustion ruukin ja Knapsbyn kylän karttaan. Torppa esiintyy ensimmäisen kerran vuosina 1870–1871 kartoitetussa venäläisessä topograarikartassa. Kartta-aineiston perusteella torpan rakentamisajankohta ajoittuu vuosien 1805 ja 1870 välille. Torpan autioitumisesta ei ole varmaa tietoa, vuoden 1966 peruskartassa ei alueella ole merkintöjä. Autioituminen on todennäköisesti tapahtunut jo selvästi tätä aiemmin, todennäköisesti jo 1900-luvun alkupuoliskolla.

Aiemmat tutkimukset: -
 Aiemmat löydöt: -

Karttaote: Peruskarttaote 1:5000,



Ote venäläisestä topografikartasta vuosilta 1870-71 (ei mittakaavassa). (Venäläinen topografikartta, rivi VI, lehti 24).



Raasepori, Västerudden. Rakennuksen kivijalka, koillisesta. (AKDG3921:1)



Raasepori, Västerudden. Rakennuksen pohja ja kuusen kohdalla uunin jäännökset, kuva etelästä. (AKDG3921:2)



Raasepori, Västerudden. Iso raivausröykkiö niemen kärjessä, kuva idästä. (AKDG3921:3)



Raasepori, Västerudden. Raivausröykkiö niemen kärjessä, kuva luoteesta. (AKDG3921:4)



Raasepori, Västerudden. Maisemaan mäen päältä pohjoiseen. (AKDG3921:5)

Bråtan (mj.rek.nro 1000023439), asuinpaikat, torpat, historiallinen



